

(אבה"ט יג, יב), שכל ספק-ספקא בטומאה אין שורפים קדשים, הלכך ספק מגע בשדה שאבד בה קבר, אין שורפים. (עפ"י שערי ישר א, יג. ע"ש בבאור הדבר. ואולם החזו"א (זבים ב, ג) תפס בפשיטות ששורפים).

ב. בגדי עם הארץ, וכן רוקין — גזרו עליהם טומאה חוץ מטומאת היסט ומדרס. תוס'. ומרש"י משמע שאף משום מדרס גזרו, שמא ישבה עליהם אשתו נדה.

ג. יתכן ויש ספקות נוספים ששורפים עליהם תרומה, כסככות ופרעות, אלא ששה אלו בלבד התקינו באושא (תוס'. וע' בלשון רש"י טז סע"א ובשפת-אמת שם).

דפים טו — טז

יט. כלי חרס ונתר, כלי מתכת, כלי עץ וכלי זכוכית; —

א. — האם טומאתם מדאורייתא או מדרבנן? והאם שורפים על טומאתם תרומה וקדשים?

ב. — האם מיטמאים ומטמאים מאויריהם, מגבם ומאחוריהם?

ג. — האם פשוטיהם מקבלים טומאה?

ד. — האם יש להם טהרה במקוה?

ה. — ניקבו וסתמם — האם הם טהורים מכאן ולהבא אם לאו, והאם חוזרים לטומאתם הישנה? ומה הדין כשרוצפו לגמרי ונעשו מחדש?

א. כלי חרס, כלי מתכת וכלי עץ — טומאתם מפורשת בתורה. כלי נתר טומאתם שוה לכלי חרס. כלי זכוכית — מן התורה אינם מקבלים טומאה אבל חכמים (יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן, או חכמים שלאחריהם, שמונים שנה קודם החורבן — תלוי בגרסאות השונות. ע' ראשונים) גזרו בהם טומאה, הואיל ותחילת ברייתם מן החול — לכך עשאו ככלי חרס (רבי יוחנן בשם ריש לקיש).

כיון שטומאת כלי זכוכית היא מדרבנן, אין שורפים עליה תרומה וקדשים.

א. הקדשים — שורפם למחר, לאחר שנפסלו בנתר. והתרומה — אפשר שצריך להניחה

במקום התורפה, [כדין תרומה תלויה לרבי יהושע] — לגרום לה איבוד, כדי שלא יבואו

בה לידי תקלה. וכשם שאסור לשרפה, כך אסור להסיקה תחת תבשילו. עפ"י חזו"א סב, יג.

ב. לדעת התוס', דוקא בטומאת גבן, אבל שאר טומאות המטמאים בתורת כלי חרס — שורפים

עליהן תרומה וקדשים, שהשווים לגמרי לכלי חרס. ואין משמע כן בדברי רש"י והרמב"ם

(כלים א, ה).

ב. כלי חרס וכלי נתר — מיטמאים ומטמאים מאויריהם (כל אשר בתוכו יטמא), ואין מיטמאים מגבם.

(אל תוכו. ולדעת בית שמאי כלי נתר מקבלים טומאה מגבם).

א. גם הגב עצמו שנגע בטומאה — לא נטמא. תו"י. והרמב"ם (אבה"ט ז, ג. וע' כלים יג, ד) כתב

שכלי חרס שיש להם תוך, מקבלים טומאת אחוריים ממשקים שנגעו בגבם, טומאה דרבנן.

ב. כלי חרס מטמא אחרים בנגיעת גבו. תוס', ודלא כרבנו שמואל — ע' תוס' בכורות לח.

ג. לגרסת רש"י, כלי חרס מיטמאים מאחוריהם, כלומר במקום החקק שבתחתיתם וכדו', שיש

שם 'תוך'. [ופעמים הופכים הכלי ומשתמשים בבית קיבול זה. עפ"י רבנו שמואל], וכל שכן

שמטמאים אחרים מאחוריהם (ואף באויר האחוריים ללא מגע — מטמאים. כן נראה לכאורה

מדברי התוס'. וכ"כ המשל"מ. וכן נקט החזו"א (כלים ג, יב"ג) בדעת רש"י ויתכן גם בדהתוס'. ואולם המהרש"א כתב שהאחוריים אינם מטמאים באוירן. והר"ש (כלים ב, א) כתב שמאויר אחוריהם אינו מיטמא.

התוס' צדדו לומר (גם בדעת רש"י) שאין מיטמאים מאחוריהם אלא מדרבנן. ועוד צדדו שאין מיטמא בכך אלא גבו ולא כל הכלי. [ולצד זה נוטה דעתם. וכן מסתבר. עפ"י חזו"א כלים ג, יב].

ולגרסת ר"י, אין כלי חרס מקבל טומאה מאחוריו כלל. והרמב"ן כתב שאם דרך תשמישן הוא גם באחוריים — מיטמאים, ואם לאו אינם מיטמאים.

כלי עץ וכלי מתכות — אין בהם חילוק בין תוכם לגבם, לעולם מיטמאים ומטמאים במגע ולא באויר. מלבד לענין טומאת משקים דרבנן, עשו חכמים היכר שאם נטמא גבם לא נטמא תוכם, וכן לא אוגנו אונן וידיו (ע' בכורות לה).

כלי זכוכית — מבואר בגמרא שמקבלים טומאה מגבם, משום שדומים לכלי מתכת בכך שנשתברו יש להם תקנה. ורב אשי אמר הואיל ונראה תוכו כברו.

לענין קבלת טומאה מאוירם — משמע בתוס' (בד"ה אלא וד"ה עבדי) שלרב אשי הרי הם מקבלים טומאה מאוירם ככלי חרס. ואילו לפי ההסבר הראשון אינם מקבלים טומאה מאוירם (כן כתב מהרש"א. ולולא דבריו היה נראה שלהסבר הראשון אין הכרח לשים צד. וכ"מ בשפת אמת ובחזו"א כלים ג, ט). והרמב"ם והראב"ד (כלים א, ה) נקטו שכלי זכוכית אינם מטמאים מאוירם. יש מי שצדד שכלי זכוכית מיטמא ומטמא מאוירו, ורק אם קיבל טומאה מגבו, ככלי מתכות, אינו מטמא מאוירו (ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א קלה, ב).

ג. כלי עץ [וכלי עור וכלי עצם] וכלי זכוכית — פשוטיהם טהורים. (הוקשו לשק שיש לו בית קבול). אבל פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה מדאורייתא. [ואף על פי שכלי זכוכית דומים לכלי מתכות לענין טומאת גב, עשו חכמים היכר להבחין ביניהם, כדי שלא ישרפו עליהם תרומה וקדשים].

א. פשוטי כלי עץ המשמשים למדרס — מקבלים טומאת מדרס.

ובכלי זכוכית — כתב הר"ש (סוף כלים), לא גזרו טומאת מדרס (וע' בשו"ת רעק"א ח"א רי).

ב. כלי חרס שאין להם תוך — אינם מטמאים. ואין מדרס לכלי חרס. עפ"י בכורות לה. אמנם אין צריך 'בית קיבול' דוקא כמו כלי עץ, שהרי תנור שאין לו תחתית וקרקע עולם היא תחתיתו — מיטמא מתוכו. עפ"י תו"י, ריטב"א, רע"ב. ואולם בחזו"א (כלים ד, ז) כתב שנראה שזה דוקא בתנור וכירה שטמאים מגורת הכתוב אבל לא בשאר כלים. ועוד כתב שם שנראה שכלי זכוכית דינם ככלי חרס לענין זה.

ג. אעפ"י שלענין טומאה שוים פשוטי כלי זכוכית לפשוטי כלי עץ, נראה שלענין טבילת כלים הנקנים מן הנכרי, פשוטי כלי זכוכית צריכים טבילה מן הדין (עפ"י שבט הלוי ח"ו רמה, עע"ש).

ד. כלי חרס אין להם טהרה במקוה, שבירתם היא טהרתם — שלא ככלי מתכות וכלי עץ. כלי זכוכית שוים לכלי חרס ששבירתם בלבד היא מטהרתם, [אלא שיש להם תקנה על ידי התכה, שלא ככלי חרס].

בר"ש (סוף כלים) מובא שיש לכלי זכוכית טהרה במקוה. ויש מפרשים שזה דוקא כשקבלו

טומאה מגבם, שהחמירו לדונם ככלי מתכות, רק אז יש להם טהרה ככלי מתכות, אבל לא בשאר טומאות שדינם ככלי חרס. עפ"י שו"ת רעק"א ח"א רי; שפת אמת כאן; דובב מישרים ח"א סו"י קלה. והחזון-איש (כלים ג, ט) חולק על חילוק זה. ויש אומרים שדברי הר"ש אומרים רק לפי ההסבר הראשון בגמרא, אבל לרב אשי, דינם ככלי חרס ואין להם טהרה במקוה (רעק"א שם. וכן צדד השפ"א בדעת הרמב"ם. וע' חזו"א כלים ג, יח).

ה. שמעון בן שטח גזר על כלי מתכות שנשברו וניתקנו, שיחזרו לטומאתם הישנה — יש אומרים (רשב"ג) רק בטומאת מת, ומשום גדר מי חטאת נגעו בה, (שלא תשתכח טהרת מי חטאת, כי לא ימתינו שבעה ימים לטהרם אלא ינקבום ויתיכום), ויש אומרים (חכמים) לכל הטומאות אמרו — גזרה שמא לא יקבנו בכדי טהרתו (אביי) או שמא יאמרו טבילה בת יומא עולה לכלי, ואין צריך הערב שמש (רבא). וההבדל בין שני הטעמים כאשר רצף (= מעך) את הכלי לגמרי ובנאו מחדש. [בע"ז (גב) נסתפקו האם גם בטומאה דרבנן גזרו אם לאו. וכן נסתפקו בטומאת ע"ז החמורה, שמא עשאה כטומאה דאוריתא. ועלה ב'תיקו'].

מסתימת דברי הרמב"ם נראה שלהלכה בכל אופן חוזרים לטומאתם הישנה, גם כשרצפו לגמרי (ע' שפת אמת. וכן במהתך ועושה כלי חדש — ע' חזו"א כלים יד, ד).

כלי עץ [וכלי עור וכלי עצם] וכלי זכוכית שנשברו וחזרו ועושה מהם כלים — מקבלים טומאה מכאן ולהבא ולא למפרע.

כלי חרס שנשבר וטיהר שעה אחת — שוב אין לו טומאה לעולם. ובתוספתא נחלקו תנאים בדבר, ולדעת רבי מאיר מקבל טומאה מכאן ולהבא על ידי תיקון. מובא בתוס'. ואולם כתבו ראשונים, זה דוקא בשבר מן הכלי, אבל כלי שלם שניקב וסתמו, לדעת הכל מקבל טומאה מכאן ולהבא (עתוס' ר"ה יט; חולין נה. ר"ש כלים; מהרש"א כאן).

כלי זכוכית (וכן כלי חרס. ע' חזו"א כלים ג, ה; אג"מ י"ד ח"א קא) שניקבו ונטהרו, והטיף לתוכם אבר — אמר רשב"ג: רבי מאיר מטמא, ככלי מתכות — שהכל הולך אחר המעמיד (עפ"י רש"י ותוס'), וחכמים מטהרים.

א. יש אומרים שחכמים אינם מטהרים אלא מטומאתם הישנה, לפי שאין דינם ככלי מתכות שחוזרים לטומאה ישנה (עפ"י רש"י ב"ה יט. והתוס' שם תמהו על כך מדוע לר"מ טמא והלא ניטהרו בנקב. וע' שפ"א). ויש אומרים שחכמים מטהרים מדאוריתא כדין כלי חרס שנשבר שאין לו תקנה, אבל מדרבנן טמא מכאן ולהבא כיון שנסתם (תוס'). ויש מפרשים שמטהרים לגמרי כי אין זו סתימה מעולה.

ב. הלכה כדעת חכמים. וכן פסק הרמב"ם. ונפקא מינה לדין לענין טבילת כלים חדשים (עפ"י חזו"א כלים ג, ו).

דף טז

כ. מי גשמים שנכנסו אל תוך כלים, באופן ישיר או על ידי צינור (שאינו כלי) — האם המים שבכלי פוסלים את המקוה?

המניח כלים תחת הצינור לקבל בהם מי גשמים, הן כלים המקבלים טומאה הן כלים שאינם מקבלים טומאה [כגון כלי עץ הבאים במדה, או כלי אבנים, גללים ואדמה, וכן כלים קטנים שאינם חשובים] —

שיח